

Kirsi Laurén

Metsä arkisen hyvinvoinnin lähteenä naisten kertomuksissa

Forests as a source of well-being in women's experiences

This article discusses how modern Finnish women experience forests in their everyday lives. Empirical research material consists of narratives written by women of various ages. These narratives show that women who tend to go to the woods go there mostly to get emotional and physical recreation. Especially forests nearby home and immediate surroundings are important for the everyday lives and well-being of the women. Many of the women are private forest owners and for them well-being in forest means also personal forestry work. The consequence of the work emerges as a seemingly well-kept landscape and as an improved wood production. On the grounds of women's narratives, forests offering recreation and well-being must be silent and peaceful, they should be located near home, and there should be enough old trees.

Keyword: forest, experience, well-being, remembering, gender

Henkilökohtaiset tarpeemme ja ympäröivän kulttuurin muovaamat mallit ja käytänteet säätelevät pitkälti sitä, millaisessa vuorovaikutuksessa elämme kulttuuri- ja luontoympäristöjen kanssa. Olen itse tyypillinen paikallisten metsien virkistyskäyttäjä kulkiessani koirani kanssa päivittäin kotikau-punkini lähimetsässä. Siellä kohtaan poluilla pysytteleviä kuntoilijoita, maastoratsastajia ja koiran ulkoiluttajia sekä loppukesästä marjastajia ja sienestäjiä. Havaintojeni mukaan marjastajat ja sienestäjät liikkuvat useimmiten yksin tai kaksin, he ovat pääosin keski-ikäisiä ja enimmäkseen naisia. Metsään he ovat tulleet jalkaisin tai pyörillä, jotka nojailevat puita vasten mäkien alapuolella. Kaikille edellä kuvatuille metsässä kulkijoille, kuten itsellenikin, metsä on lähellä ja helposti lähestyttävissä. Lähimetsästä haetaan jotain, joka vastaa arjen tarpeisiin ja odotuksiin.

Tässä artikkelissa kuljen perinteen- ja kulttuurintutkijana metsään suomalaisten nykypäivän naisten kokemuksellisten kertomusten matkassa. Oletan, että metsä tuottaa suurelle osalle suomalaisista henkistä, fyysistä tai taloudellista hyvinvointia, joillekin ehkä kaikkia näitä. Keskeisin tutkimuskysymykseni on, miten hyvinvointi ilmenee nykyarkeen lomittuvissa naisten metsäkokemuksissa ja -kertomuksissa. Rajaan tarkasteluni hyvinvoinnin henkisiin ja fyysisiin ulottuvuuksiin, vaikka kertomuksissa nousevat esille jossain määrin myös taloudelliset näkökulmat. Henkistä ja ruumiillista virkistystä tavoittelevalla metsien käy-

töllä on tärkeä merkitys paitsi metsissä liikkuville itselleen, myös kansanterveydellisesti. Suomessa aikuisväestö tekee vuoden aikana yli 600 miljoonaa virkistyskäyntiä luontoympäristöihin. Valtaosa suomalaisista harrastaa kävelyä ja lenkkeilyä, jolloin suunnataan pääasiassa lähimetsiin. Muita tavanomaisia luonnon virkistyskäyttömuotoja ovat pyöräily, uiminen, hiihto, marjastus, sienestys ja kalastus. (Kangas & Naskali 2001: 25; Sievänen 2001: 40–41; Metsätilastollinen vuosikirja 2008: 211.) Pohdin sitä, mistä elementeistä muodostuu se hyvinvointi, jota nykypäivän naiset etsivät metsistä arkiseen elämäänsä: miksi esimerkiksi kävely juuri metsäympäristössä koetaan hyvinvointia edistävänä? Pysin myös selvittämään, onko metsää omistavien ja omistamattomien naisten suhteessa metsään eroja.

Hyvinvoinnin kannalta elinympäristöillä on suuri merkitys, sillä ne vaikuttavat ihmisten elin- ehtoihin ja mahdollisuuksiin elää haluamallaan tavalla. Elinympäristöihin kohdistuvat odotukset vaihtelevat eri kulttuureissa ja eri väestöryhmien kesken. Eroja on esimerkiksi iältään, perhetyypiltään, sukupuoleltaan, sosioekonomiselta asemaltaan ja elämäntilanteiltaan erilaisten ihmisten välillä. Esimerkiksi pienten lasten, vanhusten ja liikkumis- tai toimintaesteisten väestöryhmien tarpeet elinympäristönsä suhteen korostuvat. Heillä on liikkumis- mahdollisuuksiensa rajoittuneisuuden sekä kodin ja hoivan läheisyyttä vaativien tarpeidensa vuoksi heikoimmat mahdollisuudet vaikuttaa ympäristöönsä ja siirtyä lähiympäristönsä ulkopuolelle. Naiset taas ovat miehiä useammin riippuvaisia yhteiskunnan palveluista, kuten julkisesta liikenteestä, mikä säätelee heidän mahdollisuuksiaan liikkua eri ympäristöissä. (Wiik 2005: 5, 40–42.)

Tutkimusten mukaan ihminen voi paremmin eläänsään lähellä luontoympäristöjä, kuten metsiä, puita, kasveja, puutarhoja ja viheralueita, ja saadessaan usein yhteyden luontoon sitä katselemalla ja siellä kulkemalla (ks. esim. Kaplan *et al.* 1998; Korpela 2007). On siis tärkeää ottaa huomioon erilaisten ihmisten omakohtaiset ja aidot kokemukset – tai niiden puuttuminen – kun pyritään ymmärtämään ympäristöihin liittyviä kulttuurisia merkityksiä. Tarkastelemisani kertomuksissa luontoympäristönä näyttäytyy erityisesti metsä. Tarkoitan tässä yhteydessä metsään liittyvällä hyvinvoinnilla henkilökohtaisesti koettua psyykkistä ja fyysistä terveyttä, hyvää oloa, onnellisuutta ja/tai onnen tunteita edesauttavia asioita sekä niiden kulttuurisia, jaettuja ulottuvuuksia. Tarkastelemani hyvinvoinnin ulottuvuudet edustavat nykypäivälle tyyppillisiä yksilöllisiä, itsensä toteuttamiseen liitty-

viä tarpeita ja arvoja, jotka ovat keskeisesti esillä tutkimusaineistossani. Tarkastelujeni ulkopuolelle jäävät materiaaliset ja elämän säilymisen kannalta oleelliset fysiologiset ja turvallisuuteen nivoutuvat hyvinvoinnin perustarpeet. (Allardt 1980: 16–33; Vehkamäki 2006: 43–44.) Vaikka metsät tuottavat myös taloudellista hyvinvointia ja etenkin aiemmin, maatalousvaltaisessa yhteiskunnassa, niiden merkitys oli keskeinen myös ravintoon, suojaan ja turvallisuuteen liittyvien perustarpeiden tyydyttämisessä, keskittyvät tässä artikkelissa käsittelemäni metsäkertomukset etupäässä metsien synnyttämiin henkisiin ja ruumiillisiin kokemuksiin, muistoihin ja tunteisiin.

Maatalousvaltaisessa yhteiskunnassa maanviljelijän luontosuhde pohjautui paljolti tuottavuuteen perustavalle työlle ja työssä noudatettiin lapsesta saakka sukupuolten mukaista työnjakoa. Tämän työjaon mukaan naiset vastasivat karja- ja kotitöistä ja miesten työarkaan kuuluivat etupäässä metsät ja pellot. (Kumpulainen 2004: 111; Silvasti 2004: 44–46; Tuomaala 2005: 42, 46–49.) Nykyisessä vallitsevassa kaupunkikulttuurissa liikutaan metsissä yhä harvemmin maatalousyhteiskunnassa miehiseksi määritetyn metsätyön ja -elinkeinojen merkeissä. Naisten metsäkokemuksia tarkastelemalla pyrin purkamaan käsitystä metsästä kulttuurisesti maskuliinisena, etupäässä miesten tarpeisiin ja kykyihin vastaavana ympäristönä. Irrottaudun tietoisesti länsimaisesta luontosuhdekäsityksestä vallinneesta olemuksellisesta sukupuolijajutuksesta, jossa mies on totuttu näkemään kulttuurin edustajana ja siten luonnon käyttäjänä ja hyödyntäjänä, kun taas feminiinisyyden ja luonto on kytketty yhteen. Tämän myötä naiset on suljettu kulttuurin ulkopuolelle (ks. Melkas 2008: 142–146).

Kulttuuriset käsitykset muovaavat metsän merkityksiä niin, että totumme ajattelemaan esimerkiksi tiettyjä luonnon elementtejä ja muotoja kauniina tai rumina ja erilaisia metsässä tehtäviä toimia feminiinisinä tai maskuliinisina. Metsä ei kuitenkaan sisällä luonnostaan esimerkiksi esteettistä kokemusta tai olemusta tai ole valmiiksi sukupuolittunut, vaan nämä ominaisuudet konstruoidaan sinne ihmisten toimesta. Metsät, kuten muutkin paikat ja tilat, estetisoituvat tai sukupuolittuvat käytäntöjen, kulttuuristen merkitysten ja käyttäjien vuorovaikutuksessa. Metsäkertomuksissa koettu metsä ei näyttäytyä staattisena, vaan kertojien kokemukset ja heidän suhteensa metsään kiinnittyvät havaitsemiseen, aistimiseen, tekemiseen, liikkumiseen, erilaisiin olemisen tapoihin ja vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa. Näin ollen myös metsä, sukupuoli, yksilölliset koke-

mukset sekä niiden representaationa ilmenevät kertomukset muotoutuvat ja saavat monitahoiset merkityksensä suhteessa toisiinsa. (Massey 1994: 154–156; Rolston III 2003: 38–39; Saarikangas 2006: 15–19.)

Arki on jokapäiväistä elämää työn, vapaa-ajan, rutiinien ja välttämättömyyksien keskellä. Arkielämä muodostuu toiminnasta, olemisesta ja liikkumisesta elinpiirissä, jonka keskuksen muodostavat koti ja välittömät asuin- ja vapaa-ajan ympäristöt. (Vaara & Saastamoinen 2006: 348.) Metsään liittyvät arkiset tarpeemme ja toiveemme sekä metsän kulttuuriset merkitykset muuttuvat yhteiskunnallisten muutosten myötä. Se, mitä metsässä tehdään, miten siellä ollaan ja miten se on osallisena arkisessa elämässä, poikkeaa esimerkiksi 50 vuoden takaisesta tilanteesta. Näin ollen myös metsäkokemukset muovautuvat toisenlaisiksi. Metsissä liikkuu työkseen joidenkin ammattiryhmien edustajia, kuten puunkorjuusta vastaavia metsäammattilaisia, luontoalalla toimivia asiantuntijoita (esimerkiksi luonnontutkijat, luonto-opaattorit, seikkailu- ja vapaa-ajanohjaajat) sekä rajavartiota ja sotilaita, mutta muut ihmiset hakeutuvat sinne yleensä vapaa-aikanaan. Myös metsäammattilaisten suhde metsään on muuttunut niin, että esimerkiksi metsänhoitajien työ tapahtuu yhä useammin, jopa pääsääntöisesti, sisätiloissa. Metsästä on tullut heille, kuten useimmille muillekin kaupungeissa asuville, arkisesta toiminta- ja työympäristöstä erillään oleva vapaa-ajanviettopaikka. (Paaskoski 2008: 233–236.) Nykyään niin naiset kuin miehet hakeutuvat metsiin enimmäkseen virkistytymään (Pouta & Sievänen 2001: 52–59; Sievänen 2001: 40). Molemmat sukupuolet harrastavat esimerkiksi erävaellusta, vaikkakin metsästä ja kalastus ovat säilyneet etupäässä miesten harrastuksina (Hallikainen 1998: 130–131; Tuulentie 2003a: 5–7). Kaupunkilaiset puolestaan hakeutuvat taajamien läheisyydessä sijaitseviin virkistyskäyttöön tarkoitettuihin metsiin, joissa on merkittäviä polkuja ja opasteita. Heille tärkeitä voivat olla myös vapaa-ajan asunnon läheisyydessä sijaitsevat metsät tai kansallispuistojen ja luonnonsuojelualueiden metsät. (Pouta & Sievänen 2001: 57–59.)

Metsästä puhuminen ja kirjoittaminen kuuluvat vahvasti suomalaiseen kulttuuriin. Suomessa metsäluonnosta soineen, vesistöineen, tuntureineen ja vaaroineen on rakennettu vuosisatojen saatossa kulttuurisesti aivan erityinen ympäristö, johon kansallinen identiteettimme on symbolisesti juurrutettu. Autenttinen luonto ja ”muinaismetsäläisyys” ovat tekijöitä, joita yhä käytetään mainonnassa ja taiteessa Suomi-kuvan luomisessa.

Niihin nojataan myös silloin, kun halutaan korostaa kansallista yhteisöllisyyttä ja oimintakeisuutta. (Pentikäinen 1994: 7; Tuuhino & Pitkänen 2002; Suonpää 2008: 53–63.) Metsä, ja laajemminkin suomalainen luonto, on jo teemana tunteita herättävä; monella on siitä sanansa sanottavana ja kokemuksensa kerrottavana.

Hyödynnän artikkelissani Kustannusosakeyhtiö Metsälehdessä vuonna 2004 järjestämää valtakunnallista *Löysin itseni metsästä* -kirjoituskilpailun satoa. Kirjoituskutsussa pyydettiin kirjoittajia ”*jakamaan kokemuksiaan metsästä ja metsänomistuksesta. Otsikko sallii myös kuvauksen elämyksellisestä, fiktiivisestäkin metsäkokemuksesta.*” (Kirjoituskutsu, Metsälehti Kustannus 2003.) Kirjoituskilpailukutsu levisi muun muassa metsänomistajille suunnatun Metsälehdessä ja Suomessa levikiltään laajimman sanomalehden, Helsingin Sanomien, välityksellä. Kirjoituskutsu tavoitti laajasti metsästä ja kirjoittamisesta kiinnostuneen yleisön, minkä johdosta kirjoittajajoukko on moninainen, pitäen sisällään sekä aktiivisia kirjoituskilpailuihin ennenkin osallistuneita harrastajakirjoittajia että metsäteemasta ensimmäistä kertaa kirjoittamaan innoituneita. Metsänomistajat kokivat teeman läheiseksi: arviolta viidesosalla kirjoittajista on myös omaa metsää. Kilpailuun lähetettiin liki tuhat tekstiä eri puolilta Suomea. Kirjoitukset ovat laajuudeltaan 1–20 liuskan mittaisia. Kirjoittajat edustavat eri sosiaali- ja ikäryhmiä, naisia ja miehiä. Vain lapset puuttuvat joukosta.

Olen lukenut kaikki kirjoituskilpailutekstit, joiden laajasta kirjosta olen valinnut tähän artikkeliin lähempää tarkastelua varten 25 naiskirjoittajan henkilökohtaisiin metsäkokemuksiin pohjautuvaa kirjoitusta. Näiden kirjoittajien kotipaikat sijaitsevat kaupungeissa ja maaseudulla, ja yhdellätoista kirjoittajalla on myös omaa, etupäässä perintönä saatua tai puolison kanssa yhteisomistuksessa olevaa metsää. Naisista neljä kuuluu ikäryhmään 20–30-vuotiaat, kuusi ikäryhmään 35–45-vuotiaat, kahdeksan ikäryhmään 50–60-vuotiaat ja seitsemän ikäryhmään 65–75-vuotiaat. Metsänomistajista vain yksi on alle 50-vuotias, muut kuuluvat 50–75-vuotiaiden ikäryhmään. Huolimatta siitä, että tarkastelujeni keskiössä on 25 naiskirjoittajan tekstiä, peilaan analyysiani näistä teksteistä tietooni ja tulkintaani koko kilpailukirjoitusaineistosta.

Metsäkokemuksista kertominen ja kertomusten tulkinta

Kirjoituskilpailun teema ja otsikko ovat saaneet kirjoittajat tarkastelemaan metsää monesta suun-

nasta. Useimpiin teksteihin sisältyy metsän merkitysten pohdintaa ja muistelua kirjoittajan henkilökohtaisesta, elämänaikaisesta perspektiivistä. Tähän on varmasti vaikuttanut kirjoituskilpailun otsikko, jossa viitataan itsensä löytämiseen metsässä. Artikkelia varten valitsemisani kirjoituksissa naiset kuvaavat ja selittävät metsään ja hyvinvointiinsa liittyviä tarpeitaan ja odotuksiaan. Kyseisten tekstien valinta tutkimukseni kohteeksi juontuu kilpakirjoituksia lukiessani tekemästäni havainnosta, jonka mukaan naisten kertomuksissa luonnon tuottaman hyvinvoinnin pohdinta on keskeistä. Siitä kertominen on naiskirjoittajille selvästikin tärkeää, vaikkei hyvinvoinnin teema kirjoituskutsussa erityisesti painottunut. *Itsensä löytäminen* on luonnollisesti tulkittavissa ja liitettävissä hyvinvointiin ja sen muotoutumiseen. Kirjoituskutsussa mainittu elämyksellisyyden salliminen on myös varmasti osaltaan motivoinut kirjoittamaan eritoten hyvää oloa tuottavista metsäelämyksistä.

Naisten kertomuksissa korostuvat miesten kertomuksia enemmän lähimetsät ja niiden merkitys arjessa. Metsä on mitä ilmeisimmin tärkeä hyvinvoinnin lähde myös miehille. Miesten kertomuksissa liikutaan naisia useammin paitsi metsätöissä omassa metsässä, eritoten kauempana kotoa sijaitsevista metsissä vaellusmatkoilla, erä- ja kalaretkillä. Nämä reissut ovat pitempikestoisia, mieleen erityisesti painuneita ja siten kertomisen arvoiksi päätyneitä metsäkokemuksia. Metsässä liikkuminen on osa päivittäistä arkea monelle maaseudun miehelle. Kirjoituskilpailuaineiston perusteella näyttää kuitenkin siltä, että metsänomistajamiehiä lukuun ottamatta maaseudun miehet eivät naisten tapaan kirjoita arkisista metsäkokemuksistaan. Naisten kirjoituksissa kerrotaan myös erityisistä, mieleen painuneista metsäelämyksistä ja niiden herättämistä voimakkaista tunteista. Miehiin verrattuna he kertovat useammin myös lähimetsissä pistäytymisistä, päivittäistä arkea kannattelevista metsäkokemuksista, jotka koetaan itselle tärkeinä.

Tätä artikkelia varten valitsemilleni kertomuksille yhteisiä piirteitä ovat niiden henkilökohtaisuus, tiivis kietoutuminen kirjoittajan henkilöhistoriaan sekä elämyksellisyyden korostuminen. Elämyksellisyyden myötä kerronnan keskiöön nousevat metsään liittyvien tunteiden ja tunnelmien ilmaisu. Sen sijaan, että kirjoittajat korostaisivat sitä, mitä metsässä on tehty ja milloin, kertomuksissa korostuvat ajatukset, tunteet ja odotukset, joita metsä on heissä herättänyt. Se, kuinka luontokokemusta muistellaan ja kuinka siitä kerrotaan, viestii kokemuksen luonteesta ja laadusta sekä sen merkittävyydestä kokijalleen. Kerrontataval-

la ja -tyyllillä vaikutetaan siihen, kuinka lukija tai kuulija kertomuksen vastaanottaa, ymmärtää ja tulkitsee. Metsäkertomukset ovat henkilökohtaisia kertomuksia, joille on tyyppillistä kerrottujen kokemusten omakohtaisuus. Näin ollen kertoja myös samalla itse arvioi ja tulkitsee kokemustaan omasta näkökulmastaan. (Stahl 1989: 14–16, 18–19.)

Kokemukset ovat kertojilleen yksilöllisiä ja usein ainutkertaisia. Kokeminen, kokemuksen tulkinta ja siitä kertominen eivät kuitenkaan ole ympäristöstä ja kulttuurista irrallisia, vaan ne ovat päinvastoin tiiviissä vuorovaikutuksessa toisiinsa. Subjektiiivisesti koettu todellisuus on aina sidoksissa kollektiiviseen ja sosiaaliseen todellisuuteen. Muistellut kokemukset ovat muistitietoa. Teksteihin sisältyvä muistitieto kertoo menneistä tapahtumista ja ennen kaikkea niille annetuista merkityksistä. Muistitieto sekä kertomusten ja kokemusten analyysissä hyödyntämäni muistitietohistoriallinen menetelmä valaisevat ihmisen ajatusmaailmaa, sen yksilöllisiä ja yhteisöllisiä piirteitä, kokemuksia, muistoja, uskomuksia ja tunteita. Vaikka tarkasteltavana ovat yksilölliset kokemukset ja subjektiivinen muistitieto, niiden välityksellä on mahdollista saada kosketus myös metsille annettuihin jaettuihin merkityksiin. (Peltonen 2003: 20–21; Korkiakangas 2006: 126; Portelli 2006: 55–56.) Analyysini tavoitteena on tuoda esiin kirjoittajien itsensä näkökulma metsiin. Kiinnitän huomiota eri kertomuksissa toistuviin, samankaltaisiin kokemuksiin sekä kertojien niille antamiin merkityksiin ja tulkintoihin.

Hiljaisuutta etsimässä

Naisten kertomuksissa metsäkokemusten kerronta alkaa tyyppillisesti lapsuusmuistoista. Muistot palautuvat metsiin, joissa on kuljettu aikuisten mukana marjojen, sienten ja muiden kotitalouksien tarpeisiin haettavien luonnonantimien perässä. Näissä muistoissa omat silloiset tuntemukset jäävät toiminnan kuvausten varjoon. Nykyisyyttä pohdittaessa ja siitä kerrottaessa palautetaan mieliin lapsuudessa opitut tavat, joiden mukaan metsässä on opittu käyttäytymään: kuljetaan rauhallisesti, hiljaa ja luontoa kunnioittaen. Vaikka metsään menemisen motiivit olisivatkin nykyisellään muuttuneet, metsässä liikkumiseen ja käyttäytymiseen liittyviä opittuja tapoja noudatetaan edelleen ja niistä kertominen on osa hyvinvointiin liittyvää kerrontaa:

”Kuljin niin paljon hänen [mummons, lisäys KL] kanssaan metsissä, soilla, monissa erilais-

sa maisemissa, että opin metsän syvintä sydäntä tuntemaan kasvamiseni kanssa yhtärintaa. Kun liikun vuosikymmenienkin jälkeen metsässä, muistan hänen monet neuvot. Vieläkään en laula, huutele, vibellä, en puhu kovalla äänellä enkä metelöi metsässä. Liikun äänettömästi. Mummoni varoitti ”suututtamasta metsänväkeä”. Lieneekö hänkään ”nähty”, mutta luontainen vaistonsa neuvoi kunnioittamaan luontoa. Mutta kunnioittipa kuitenkin, viimeisen päälle. Kasvavia vesoja ei saanut riipiä läpi käsien, ei katkoa eikä polkea. – Tuommainen varovainen käpsehtiminen tarttui iäksi minuunkin.” (Nimimerkki Metsän tyttö, n. 65 v. A05008: 803.)

Eri kertomuksissa toistuu metsässä olemisen ja liikkumiseen olennaisesti kuuluva ja toivottu hiljaisuus (ks. myös Uimonen 2006: 58–61). Oma hiljentymisen auttaa keskittymään ja sulautumaan ympäröivään luontoon sekä edesauttaa oman sisäisen rauhan ja levollisen olemisen tavoittelussa. Tätä pidetään yhtenä keskeisimmistä metsään hakeutumisen motiiveista. Suomalaisessa yhteiskunnassa työikäisen naisen arki täyttyy yleensä monenlaisesta sosiaalisesta toiminnasta sekä ajankäytön ja voimavarojen jakamisesta perheen, työn ja ystävien kesken. Silloin kun omat lapset ovat pieniä, omaa tilaa ja aikaa voi jäädä niukalti tai tuskin lainkaan. Perheellisten aikuisten naisten pohtiessa elämänikäistä suhdettaan metsään, kiertävät positiivisimmat muistot nimenomaan metsän henkisen hyvinvoinnin ulottuvuuksiin: niihin levon ja yksinolon hetkiin, jolloin rauhallinen metsä on suonut mahdollisuuden omien voimavarojen kartuttamiseen. Metsän merkitys hyvinvoinnille korostuu erityisesti elämän kriisivaiheissa, kuten seuraavassa kertomuksessa:

”On kuin maailma ympärilläni olisi pysähtymäisillään. Kiinansilkkimattoa pehmeämmällä mättäällä sammalen tumma lempeä tuoksu leviää huumaten ruumiini ja sieluni. Tätä rauhaa minä nyt tarvitsen enemmän kuin milloinkaan. Takana parivuotinen kuristava oppijako elämäntutkimuksessa. Tukipilarit murtuivat yksi toisensa jälkeen: avioero riuhtaisi minusta irti puolikkaan, auto-onnettomuuden tuoma tuska raastoi jäljellä olevaa puolikasta. Leikkauksen jälkeen – tuskan tauottua – minä elän ja nipistän itseäni. Olenko minä todella tässä? Ja tässä minä olen. Olen ja nautin joka solullani liikkumisen riemusta ja metsän eheyttävästä rauhasta.” (Nimimerkki Eevis, n. 40 v. A05008: 599.)

Naisten kuvaukset metsässä olemisesta ovat voimakkaan aistillisia ja muistot metsästä nostavat esiin kehon tuntemuksia: metsä tuntuu, tuoksu, näky, kuuluu ja maistuu. Eri kertomuksissa toistuva ja tavoiteltava metsän rauha määrittynyt konkreettisemmin ihmisen ja erilaisten koneiden ja laitteiden aikaan saamista äänistä vapaaksi hiljaisuudeksi ja yksinoloksi. Kertomuksissa rauhaa eivät riko esimerkiksi lintujen tai hyönteisten äänet, vaan niiden ajatellaan kuuluvan metsään, luonnolliseen ympäristöönsä. Luonnonrauhan tavoittelussa ja sen kuvauksissa yhdistyvät hiljaisuus sekä symbolinen erottautuminen tai vetäytyminen suorituksia ja pyrkimyksiä vaativasta (kaupunki) yhteiskunnasta. Kertomukset toistuvasta yksin olemisen ja hiljaisuuden tavoittelusta jatkavat suomalaiselle metsäkulttuurille tuttua tarinaa, jossa näille ominaisuuksille on totuttu antamaan kiistattoman tärkeä merkitys. Hiljaisuuden tarve on sisäsyntyinen ominaisuus, joka vaatii täyttymystä:

”Itsekin tehokkuutta arvostavassa työelämän oravanpyörässä tunnen toisinaan lähes fyysisenä kipuna kaipuun metsän hiljaisuuteen, Savon saloille, Kainuun korpiin ja Lapin erämaihin.” (Nimimerkki Metsämuistoja, n. 30 v. A05008: 313.)

Naisten kertomuksissa kaivattu rauha löytyy useimmiten tutusta, oman kodin tai kesämökin läheisestä metsästä. Siitä huolimatta kertomuksista voi havaita myös käsityksiä, joissa ihanteellisen luonnonrauhan katsotaan löytyvän parhaiten kaukaisten erämaiden rauhasta. Lähimetsät koetaan ehkä liian suojaantumiksi silloin, kun halutaan selkeää ja voimakkaampaa irtiottoa arjesta ja sen tavanomaisista ympäristöistä. Taajamametsien lenkkipoluilla ja hiihtoladuilla ei aina pääse muita ihmisiä ja heidän ääniään pakoon. Kuitenkin kaukaisemmille erämaa-alueille pääsystä haaveillaan enemmän kuin kerrotaan siellä käynneistä. Luonnonrauhan ja hiljaisuuden kaipuu paikantuu kertomuksissa kuvatuissa haaveissa ja mielikuvissa Suomen harvaanasutuille ja syrjässä oleviksi mielletyille metsäisille alueille, ”Savon saloille, Kainuun korpiin ja Lapin erämaihin”.

Kaipuun kaukaisiin erämaihin voi pohjimmiltaan nähdä heijastelevan länsimaisen filosofian piirissä vaikuttanutta käsitystä, jonka mukaan luonto muodostaa erillisen todellisuuden alueen, joka on kulttuurista ja inhimillisestä maailmasta erillään ja sille vastakkainen (Haila & Lähde 2003: 19; Williams 2003: 52–55). Arkielämän ja metsän selkeää eroa korostavissa metsäkertomuksissa ihminen näyttäytyy edelleen luonnosta erillisenä. Niissä esi-

merkiksi tuodaan toistuvasti esiin ihmisen, kertojan itsensä, tarve palata luontoon, alkuperäiseen ja aitoon olotilaan. Eriytyminen luonnosta esitetään luonnottomana tapahtumana, nykypäivän vitsauksena, johon nykykulttuuri ja -yhteiskunta ovat ajaneet ja josta aiheutuu sekä henkistä että fyysistä pahoinvointia.

Aidoksi koettu, itselle sopiva ja hyvää oloa tuottava metsä määritetty naisille pääosin heidän omien kokemustensa ja mielikuviansa perusteella. Mielikuva aidosta metsästä rakennetaan eri näkökulmien ja uskomusten kautta. Metsän autenttisuus voi olla heijastusta luontoon suunnatuista unelmista, stereotyyppisistä mielikuvista ja odoituksista, jolloin käsitys kohteesta on symbolinen. Näin ollen näkemys on suhteellinen, neuvoteltavissa oleva, kontekstiinsa sidottu ja jopa ideologinen. (Wang 1999: 351.) Mielikuvia heijastelevissa kertomuksissa ”oikeat” metsät ovat tyyppillisesti jossain kaukana, lapsuudessa tai syrjäseutujen toisessa maailmassa, jonne ei ole pääsyä joko ollenkaan tai vain harvoin.

Eri kertomuksissa hyvää oloa tuova metsä näytättyy hiljaisena, hyväntuokuisena, vaihteleva- maastoisena ja pehmeäkulkuisena, mutta ei upotavana. Kirjoittajat kuvaavat metsän tuomaa hyvää oloa elämyksellisin, jopa runollisin sanakäntein, niin että lukijakin pystyy eläytymään kertojan kuvaamiin ruumiillisiin aistimuksiin. Tämä tulee hyvin esiin virkistyksestä metsäkokemuksistaan kertovan naisen kertomuksessa:

”Samoan yhä syvemmälle metsän syliin. Vedän syvään henkeä. Keuhkoni täyttyvät metsän vehreästä raikkaudesta. Sydän pumppaa rauhan kaikkialle kehooni. Se huumaa minut. Vähän kerrassaan tunnen kireyden laukeavan. Kiire ja melu kaikkoavat. Ahdistus ja huolet ovat poissa. Tukevarunkoiset ystäväni humisevat hiljaa ympärilläni. On hyvä olla.” (Nimimerkki *Eevis*, n. 40 v. A05800: 599.)

Mitä syvemmällä metsässä ja kauempana sen ulkopuolisista äänistä kertoja on, sitä paremmin hän kertoo henkensä kulkevan; metsä tuntuu *vehreänä raikkautena* keuhkoissa. Puhdistavan metsäilman hengittäminen tuntuu koko kehon täyttävänä rentoutena. Naisten kertomuksissa hyvään oloon liittyvät olennaisesti metsässä olevat vanhat, tai ainakin kooltaan isot puut. Vankat ja hyvin kasvavat puut ovat myös metsänomistajille mitä olennaisin hyvinvoinnin ja ylpeyden aihe. Tukevasti paikoillaan pysyvät puut symboloivat vakautta, turvallisuutta ja suojaa. Omistajalleen ne ovat merkki hy-

vin hoidetusta metsästä. Kertomuksissa tukevasti juurillaan seisovat puut edustavat pysyvyyttä ja voimaa, ja niistä puhutaan metaforisesti ystävinä ja kuuntelijoina. Kertomuksissa puita kosketellaan, halataan, niihin nojailaan ja niiden juurella istutaan. Muita ihmisiä ei näihin tilanteisiin selvästikään kaivata, päinvastoin. Metsässä puiden keskelä oleminen sinällään, ilman työn ja suorittamisen paineita, tuottaa hyvää oloa, mikä tulee hyvin esille seuraavassa kertomusesimerkissä:

”Metsä on oivallinen paikka mietiskelylle. Siellä voi rauhassa katsella puita, tutkia aluskasvillisuutta, istua kivelle omine ajatuksineen. Eikä häiritse, vaikka siellä puhuisi ääneenkin, puut vain kuuntelevat, ehkä hiljaa heilahdellen myötäilevät, mutta rauhoittavat läsnäolollaan. Puut osaavat pitää salaisuudet joita kuulevat minulta. Luotan niihin. Vaikeimpina aikoina, kun voimani ovat vähissä, hakeudun suurten puiden kylkeen vahvistamaan itseäni. Tunnen olevani sen jälkeen vahvempi, ikään kuin puu, joka seisoo vakaasti juurillaan.” (Nimimerkki *Metsätaloustutkimuskeskus* v. 2003, n. 50 v. A05008: 311.)

Kun nuoruudessa ja keski-ikässä metsästä haetaan rauhoittumisen hetkiä kiireiseen arkeen, eläkeiässä metsästä etsitään vielä tietoisemmin yhteyttä luontoon sekä paluuta lapsuusajan metsien tunnelmiin. Kun on enemmän aikaa, ehtii myös katsella metsää uudella tavalla ja avoimemmin. Kertomuksista havaitsee, että eläkeiässä oleville naisille oman kodin lähellä sijaitsevien metsien merkitys arkisessa elämässä korostuu. Ikääntyvien naisten metsässä olemista rajoittavat oma fyysinen jaksamattomuus – erilaiset vaivat ja sairaudet – sekä metsän kaukainen sijainti kodista. Kaupungissa asuvat iäkkäämmät naiset kertovatkin nuorempia naisia enemmän menneisyyden metsäkokemuksistaan kuin nykypäivänä kohdatuista metsistä. Kertomuksista välittyy kaipuu tuttuihin, itselle tärkeisiin metsiin, joissa nyt olisi aikaa käydä mutta joihin pääsemisen mahdollisuudet ovat kaventuneet. Käynnit näissä metsissä rajoittuvat usein pidempiin lomakoihin tai ne ovat enää vain kauniita muistoja:

”Kun takana alkaa olla enemmän elettyä elämää kuin edessäpäin, monet vaiheet koettu, nostalginen paluu lapsuusmuistoihin alkaa. Metsässäkin kokee aivan uudenlaisen rauhan, on sopusoinnussa ikkipuiden kanssa. Muistaa keväisin kaupungin laidalla, miten siellä ja siellä kevät kukat kukkivat, silloin joskus.” (Nimimerkki *TS-47*, n. 60 v. A05008: 21.)

Onni omassa metsämaassa

”Oivalsin, että metsä on minulla vain lainassa. Kohta se on lastenlasteni, Idan, Emilian ja Marian omaisuutta. Kun minä istutan männyntaimia nyt, lastenlapseni lapset näkevät ne tukkipuina. Sävellän heille honkien huminaa, sävellän heille metsäni laulun. - - Tämä metsä on edelleenkin meidän turva. Puuta myydään pakosta tai metsän käskystä, maata ei milloinkaan.” (Nimimerkki *Metsänkeiju*, n. 60 v. A05008: 366)

Tilastojen mukaan Suomen yksityismetsistä noin 25 prosenttia on naisten omistuksessa. Heidän omistusosuutensa nousee kuitenkin 40 prosenttiin, kun mukaan lasketaan puolisoitten, perikuntien tai yhtymien yhteisessä omistuksessa ja hallinnassa olevat metsät. Noin 40 prosenttia naisten metsäilöistä on perikunta- tai yhtymämuotoisia. (Ripatti 1998: 27, 37.) Toisin kuin useimmissa metsäomistamattomien naisten kertomuksissa, metsänomistajien käsitykset ja myönteiset kokemukset metsästä yltävät myös puuttomaan metsämaahan. Heille metsä ei lakkaa olemasta, vaikka puut välillä pois hakattaisiinkin. Puuttomuus nähdään pitkällä aikajänteellä väliaikaisena tilanteena, sillä tilalle kasvaa uusi metsä, jonka kasvuun ihminen, metsänomistaja itse, voi vaikuttaa. Käsitykset metsän tuottaman hyvinvoinnin ulottuvuuksista laajenevat siis metsänomistajilla paitsi menneisyyteen ja nykyhetkeen myös tulevaisuuteen.

Yleisesti ottaen hakattua metsää mielletään harvoin kauniiksi, mutta metsän kasvuprosessi ja kaiken uusiutuminen sinänsä voidaan kokea arvokkaana ja kauniina. Tieto siitä, että voi itse vaikuttaa ja olla osallisena metsän kasvun hitaaseen prosessiin, lisää maiseman esteettistä arvoa. (Ks. Sepänmaa 1999: 189–190.) Metsänomistajille, joista useat ovat edelleen myös maanviljelijöitä, luonnontilainen esteettisyys ei ole niin arvokas kuin ihmisen käsittelemä tuottava ja hyvin hoidettu alue, jonka sato myös välillä korjataan. Tämä käsitys on suurelta osin linjassa suomalaisen metsätalouden pyrkimysten kanssa. Näillä pyrkimyksillä on yhdenmukaistettu yksityismetsien hoitoa ohjaamalla ja sopeuttamalla maanomistajia noudattamaan *Hyvän metsänhoidon suosituksia*. Ohjeistuksen tavoitteena on parantaa metsätalouden kannattavuutta sekä tehostaa luonnonhoitoa ja vesiensuojelua. (Jokinen 2004: 28–37; Siiskonen 2008: 39–47; Metsävastaa.net).

Tässä on onnistuttu siinä määrin, että monet maanomistajatkin pitävät ohjauksen mukaisesti hoidettuja metsiä taloudellisesti ja maisemallisesti

tavoiteltavina ja arvokkaina. Ihmisen käsittelemä metsä nähdään suomalaiseseen kulttuuriin tyypillisesti kuuluvana maisemamuotona. Viljelymaiseman tavoin hoidetun kasvuvoimaisen metsän katsotaan ilmentävän ennen kaikkea niitä sisäisiä elämänarvoja, jotka liittyvät muun muassa metsien eteen tehdyn työn ymmärtämiseen, metsien tuottamaan elantoon ja ekologiseen kestävytyteen. (Kumpulainen 1999: 133; Arntzen 2005: 65–69; Carlsson 2005: 58–59). Etupäässä maaseudulla kasvaneiden ja siellä nykyäänkin asuvien perintömetsien omistajien käsityksissä ihminen ei näytty luonnosta erillisenä ja metsien luonnontilaisuutta vaalivana suojelijana, vaan pikemmin omalla toiminnallaan ja osallisuudellaan luontoon kuuluvana olentona. Luonnon hyödyntäminen ja luonnonprosessien ymmärtäminen koetaan hyvänä olona ja luottamuksena tulevaisuuteen. Metsänomistajien hyvinvointikokemukset metsästään vaihtelevat heidän elämänsä aikana ja laajenevat moneen suuntaan, kuten seuraavasta naismetsänomistajan kertomuksesta tulee hyvin esille:

”Sakea hiljaisuus ympäröi minut. Vedin keuhkoni täyteen raikasta, kosteaa ilmaa ja annoin katseeni vaellella puustossa. Sisältäni kumpusi levollinen ylpeys siitä, että istuin omassa metsässäni. Ikiaikainen, sukupolvelta toiselle siirtynyt tunne oman maan merkityksestä täytti minut istuessani tällä taloudellisesti merkityksettömällä metsäkais-taleella. - - Pienestä metsästämäni oli tullut tärkeä paikka. Siellä koin löytämisen riemua; sienet, marjat ja sieltä sai polttopuita takkoihin: sillä oli siis kuitenkin taloudellista merkitystä. Mutta ennen kaikkea metsä oli minulle itseni kokoamisen paikka, se oli voiman ja rauhan lähde, se oli ympärilläni kasvava neuvonantaja.” (Nimimerkki *Sedum Acre*, n. 50 v. A05008: 510)

Nuorempien, pääasiassa alle 40-vuotiaiden, ja metsää omistamattomien kirjoituksissa vanhoja puita pidetään itsessään arvokkaina, eikä niiden suotaisi ihmisten toimesta häviävän. Ihmisen elin-aikaan suhteutettuna puiden kasvuprosessi koetaan niin hitaana, että sitä on vaikea tarkastella satojen vuosien perspektiivistä. On vaikea ymmärtää, että nyt hakatun metsän tilalla voi joskus jälleen kasvaa vankka metsä. Tällainen näkemys tulee hyvin esiin esimerkiksi kertomuksesta, jossa nuori nainen pohtii, miten hän olisi suhtautunut, jos isä olisi jättänyt hänelle perintömetsää. Isä möi metsän, mistä tytär on huojentunut säästyessään metsänhoitoa koskevasta päätöksenteosta. Vanha metsä olisi jäänyt häneltä todennäköisesti kaatamatta:

”Ehkä olisin jo pahasti kaupungistuneena ja kaukana asuvana kokenut metsänhoidon rasitteeksi ja jättänyt alueen hoitamatta ja myynyt sen. Yksi asia on kuitenkin varma. Jos alueella olisi kasvanut vanhaa metsää, en usko, että olisin koskaan pystynyt metsää hyödyntämään muuta kuin marjastamalla tai sienestämällä. Sen verran suurta kunnioitusta tunnen yli satavuotiaita puuvanhuksia kohtaan ja sen verran vähiin tiedän vanhojen metsien eteläisestä Suomesta käyneen. Metsä kyllä uudistuu mutta ehkäpä nykyaikainen kiikeä elämänrytmi on vallannut minunkin ajattelutapani siinä määrin, etten pysty hahmottamaan noin hidasta uudistumista vaan näen jokaisen suuremman tukkipuuvaiheessa olevan metsän hakkuun kohtuullisen lopullisena ympäristömuutoksena.” (Nimimerkki *Metsämuistoja*, n. 30 v. A05008: 313.)

Naismetsänomistajat, jotka kertovat tekevänsä itse metsänhoitotöitä, kertovat hyvän olon syntyvän, kun omassa metsässä saa tehdä metsätöitä juuri sen verran kuin jaksaa ja kaikessa rauhassa. Työn jälki näkyy siistinä ympäristönä ja tuntuu helpokulkuisuutena. Lisäksi odotettavissa on, että vuosien päästä metsä kasvaa hyvin. Raskaankin työskentelyn mielekkyys syntyy kyvystä suhtautua metsänhoitoon pitkäjänteisesti ja muodostaa nykyhetkessä mielikuva tulevaisuuden metsästä vuosikymmenien päässä. Hyvin hoidettu metsä on omistajalleen osoitus elämänaikaisesta ponnistelusta, metsässä vietetystä ajasta ja vuodatetuista hikipisaroista, jolloin metsään on tekemisen kautta luotu pitkäaikainen ja tunnepitoinen suhde. (Jokinen 2004: 11; Laurén 2007: 214–215.) Metsää omistavien kertomukset eroavat metsää omistamattomien naisten kertomuksista suhteessa tekemiseen ja olemiseen. Omasta metsästään hyvinvointia etsivät naiset yhdistävät sekä tekemisen että olemisen, kun taas metsää omistamattomien kertomukset painottuvat olemisen tuomaan aineettoman hyvinvoinnin tavoitteluun. Metsässä työskentely ja sen tuloksena koitua hyvä olo ja onnen tunteet tulevat selkeästi esille seuraavassa omassa metsässä työskentelystä kertovan naisen kertomuksessa:

”Taimikon perkaus on ollut mieluisaa puuhaa. Eräs parhaita hyötyliikunnan muotoja. Raivausveitsi on ollut verraton apu työvälineenä pusi-koitten raivaamisessa, tai paremminkin perkaamisessa. Viime syksynä kokeilin sitä ensi kertaa ja kaverihan siitä tuli. Evästäuko kannon päässä, työn lomassa, päivän kohokohtia. Silmä lepäsi

kätten työn jäljessä. Luonnon hiljaisuus, raikas ilma, kurkiauran lento yli aukean. Se berätti haikeutta, mutta myös kiitosmieltä. Nähdä ja kokea, elämisen maku arjessa. Mikä onni, kun sen vaan oivalsi.” (Nimimerkki *Luonnonlapsi*, n. 60 v. A05008: 422.)

Metsää omistavat kuvaavat rauhan ja hyvän olon löytyvän parhaiten juuri omasta metsästä. Omistaminen ilmenee kertomuksissa oikeassa paikassa olemisen tunteena. Metsässä ovat samanaikaisesti ja havaittavasti läsnä eri aikakerrostumat: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Oma maa ja metsä luovat vastapainoa alati muuttuvalle muulle maailmalle, jolloin metsä merkitsee pysyvyyttä ja kasvuvoimassaan jatkuvuutta.

Hyvinvoinnin esteet metsässä

Hyvinvoinnista kertovien metsäkokemusten rinnalla kulkevat kertomukset hyvinvoinnin esteistä, omassa tutussa metsässä kohdatuista negatiiviseksi koetuista muutoksista ja muista häiritsevistä tekijöistä. Nämä koko kirjoituskilpailuaineistossakin esiintyvät hyvinvointikerrontaan lomituvat ”pahoinvointikertomukset” viestivät omalta osaltaan niistä odotuksista ja toiveista, joita kertojat metsille asettavat. Metsässä tapahtuvia selkeitä, yleensä ihmisen toiminnasta johtuvia muutoksia kritisoidaan metsää omistavien ja omistamattomien kirjoittajien teksteissä koko aineistossa. Nämä kertomukset osoittavat, että metsää tarkastellaan ennen muuta visuaalisesti. Metsästä haetaan nykyään ensisijaisesti virkistyksellisiä kokemuksia, joissa olennaisia tekijöitä ovat, kuten aiemmin on tullut esille, myös rauha ja hiljaisuus. Näin ollen keskeisiä häiriötekijöitä metsässä ovat sinne kuulumattomat äänet, melu, jota ei pääse pakoon (ks. myös Uimonen 2006: 63–65; Vikman 2006: 18). Kuten seuraavasta tekstiesimerkistä ilmenee, liikenteen ja koneiden äänet vähentävät metsän aitoutta, jolloin metsän tunnelma ei ole sellainen, johon on aiemmin totuttu:

”Valitsen oikean polun kohti oikeaa metsää. Mikäli tätä seutua nyt voi sillä tavoin nimittää. Jos johonkin soppeen ei kuulu kehätien jyly, niin sinivalloisten siipien kohina ainakin. Minua nuo metsään kuulumattomat äänet vaivaavat suunnattomasti. Painan hetkeksi kädet korvilleni. Yritän taas aistia Sen Oikean Metsän, jonka kanssa olin yhtä.” (Nimimerkki *Kuusikossa koottua*, n. 40 v. 05008:140.)

Negatiivinen suhtautuminen metsään liittyviin ihmisen aikaan saamiin muutoksiin on tutkimusaineistossani selvästi yleisempää metsää omistamattomien kuin omistajien kertomuksissa. Usein isommat muutokset, jotka metsässä näkyvät, myös tuntuvat siellä liikuttaessa. Kertomuksissa mielihapaa aiheuttavat metsänhoitotöiden jäljet, kuten muun muassa metsäojitus ja sen myötä liikkumisen vaikeus, hakkuutähteinä metsään jääneet kanot, risut ja oksat sekä avohakkuiden seurauksena syntyneet puuttomat ja aukeat alueet. Hakkuut aiheuttavat eniten närkästystä. Tunteiden purkauksissa ollaan pahoillaan siitä, että joku on hävitännyt juuri *minulle* tärkeän metsän, kysymättä ja kuulematta, mitä metsä juuri *minulle* merkitsee. Menetyksen tunteet kohdistuvat paitsi metsän häviämiseen, myös sen myötä hävinneisiin – tai häväistyiksi koettuihin – henkilökohtaisiin, usein aina lapsuuteen saakka yltäviin kokemuksiin ja muistoihin kyseisessä metsässä. Metsän suurten muutosten äärellä koettu pettymys ja suru koskettavat henkilökohtaisesti, menetys on tunneasia, jota on vaikea ajatella valtakunnallisessa saatikka globaalissa kontekstissa. Itselle tärkeää metsää ja siihen liittyviä menneisyyden muistoja ei voi korvata menemällä esimerkiksi johonkin toiseen metsään. (Laurén 2006: 194–199.) Seuraava tekstiesimerkki kertoo kaadetun metsän äärellä koetuista pettymyksen ja surun tunteista:

”Kävelin kuoppaista hiekkatietä pitkin ja katselin kyyneleet silmissä ympärilleni. Näin paljon oli muuttunut. Tuntui kuin osa lapsuuttani ja nuoruuttani, osa minua itseäni olisi revitty rikki. Olin vihainen. Millä oikeudella joku oli päättänyt hakata juuri sen metsän, jonka polut olisin yhä tuntenut kuin omat taskuni: miksi kaikki rakkaat eläimeni, mielikuviutus sellaiset ja oikeat, oli ajettu pois kodeistaan? Se kaikki oli ollut niin kovin kaunista, että sydäntäni särki nyt kun olin menettänyt suuren osa siitä. Olin niin odottanut pääseväni tuttuun ja turvalliseen rauhaan suurten mäntyjien suojassa – se oli ollut lohdullinen ajatus kulkiessani kiireen humistessa korvissa kaupungin harmaita katuja. Mutta sitä ei enää ollut, minun metsääni, satujen, haaveiden, rukousten metsää. Metsä oli ollut minun pakopaikkani. Juuri se metsä, joka nyt makasi kuolleen teurastajansa jalkojen juuressa. Mikään toinen metsä ei ollut koskaan tuntunut minusta yhtä turvalliselta ja taianomaiselta.” (Nimimerkki *Sonja Susi*, n. 30 v. A05008: 295.)

Metsään heitetty jätteet ja hylätyt vanhat tavarat koetaan häiritsevinä ja saastuttavina. Niiden ei katsota kuuluvan luontoon. Omissa lapsuudenmaisemissa tehdyt muutokset nostavat pintaan kaikkein voimakkaimpia tunteita. Entisten asuttamattomien metsien tilalle nousseiden asutusalueiden tai kaatopaikkojen kerrotaan pilaavan alueen. Kun toiseksi muutetun alueen ei koeta tuottavan itselle minkäänlaista hyvinvointia, siellä käymistä vältetään ja vaalitaan mieluummin alueeseen liittyviä muistoja:

”Olen ollut ystäväni kanssa katselemassa noita lapsuusmaisemia, metsän muutosta ja murrosta. Tie on leventynyt, muutaman soutuveneen rantaan on tullut upeat laiturit ja muskeliveheet. Metsätie on leventynyt autotieksi, josta yhtenäin poikkeaa mökkiteitä. - - Sanovat, rauha mennyt koko pieneltä kylältä. Perintöasiat veivät maat ja metsät pankille, joka ahnaana möi ne mökkitonteiksi. Toivottavasti kampakuusi on enää paikallaan, mutta kuka sitä enää kumartaa samalla tavalla kuin me aikoinamme. - - Onni, että olen voinut poistua lapsuusmetsästäni ennen sen suurta muutosta. Metsät ovat menneet oman itseni mukana, ovat nyt kultaistakin kultaisempia muistoja.” (Nimimerkki *TS-47*, n. 60 v. A05008: 21.)

Hyvinvoinnin ulottuvuudet naisten metsäkokemuksissa

Vapaa-aikaa 2000-luvulla tarkastelevissa tutkimuksissa on tullut esille, että suomalaisille tärkeät luonnosta nauttimisen käytännöt ovat tavallisia arkisia tekoja: kävelemistä luonnossa, puutarhahoitoa ja kesämökkeilyä loma-aikoina (Timonen 2009: 203–204). Metsäkokemusten ja -kertomusten perusteella tärkeimpiä, vaivattomasti tavoitettavia hyvinvoinnin lähteinä toimivia metsiä ovatkin nimenomaan ihmisasutusten, kotien ja kesämökkien, lähellä olevat metsät. Asutuskeskuksista kaukana sijaitsevat kansallispuistot ja luonnonsuojelualueet ovat sinällään arvokkaita ja palvelevat myös matkailijoita ja retkeilijöitä. Jokapäiväisenä virkistysympäristönä ne eivät kuitenkaan kykene tarjoamaan virkistystä kuin harvoille.

Naiset kertovat etupäässä kokemuksistaan lapsuuden metsissään, nykyisissä kodin lähellä olevissa virkistyskäyttöön tarkoitetuissa taajamametsissä ja omissa metsissään. Koko kirjoituskilpailuaineistossa naiset kertovat miehiin verrattuna vähän varsinaisista erämaakokemuksista ja retkistä kaukana kodista sijaitseville luonnonalueille. Miesten kertomuksissa patikointi ja retkeily kaukaisissa

erämaissa, upottavilla soilla ja muissa tavallista vaikeammassa olosuhteissa, näyttäytyvät miehisyyttä korostavina tekoina, jotka tuottavat niin fyysistä kuin psyykkistä hyvää oloa ja vapauden tunnetta (ks. myös Shields 1991: 163–164). Vaikka matkat erämaihin tapahtuvat yleensä loma-aikoina, ne voi nähdä myös osana miesten vuoden kierron jäsentymistä. Tällöin matkat itselle tärkeisiin etäällä oleviin paikkoihin tiettyinä aikoina vuodesta muodostuvat eriyttämättömiksi osiksi muuta elämää ja arkea. (Tuulentie 2002b: 81, 85.)

Tarkastelemistani 25 naiskirjoittajan teksteistä vain kolmessa naiset mainitsevat lyhyesti myös patikoineensa metsässä. Erämaista voi olla kokemusta, tiedetään millaista siellä on, mutta useammin niillä on kertomuksissa paikkansa mielikuvissa ja haaveissa. Auto- tai lentomatkan päässä olevat metsät ovat hankalammin tavoitettavissa ja niissä käyminen rajoittuu ja ajoittuu selkeästi pidempiin loma-aikoihin. Näin ollen matkat on myös suunniteltava tarkemmin etukäteen. Naisten ja miesten metsäkertomuksia vertaamalla metsät näyttäytyvät sukupuolittuneina paikkoina. Sukupuolittuneisuus ilmenee metsässä tehtyjen toimintojen, tapojen ja toimijoiden vuorovaikutuksessa (Massey 1994: 154–156). Tyypillisesti miehet kertovat kokemuksistaan kaukana kotoa olevissa metsissä. Erämaisilla alueilla voidaan viettää useita päiviä tai viikkoja. Metsään mennään fyysistä kestävyttä ja ponnistelua vaativille vaelluksille, tarkkailemaan luontoa, kalastamaan ja metsästäämään. Taajama-metsissä toimimisesta ja olemisesta kertovat puolestaan enimmäkseen naiset. Lähimetsiin mennään yleensä jalan tai pyörillä, siellä kerätään marjoja, sienestetään ja kuntoillaan. Metsien käyttäjien, naisten ja miesten, toiminta metsissä heijastelee siis edelleen erä- ja agraarikulttuurissa vallinneita sukupuolen mukaisen työnjaon perinteitä. Erämaat näyttäytyvät pääsääntöisesti miesten ja lähimetsät naisten paikkoina. Voisikin olettaa, että sukupuolella on väliä myös metsäsuunnittelussa ja ympäristöpolitiikassa, eli miten erilaisia metsiä päätetään käyttää.

Naisten kertomuksissa metsät kuuluvat pelkkien lomakausien sijaan olennaisena osana heidän jokapäiväiseen elämäänsä. Kertomusten perusteella nyky naiset arvostavat erämaita ja pitävät niitä tärkeinä, mutta ne eivät ole heidän arkielämänsä paikkoja. Erämaat ovat liian kaukana. Tutussa, omassa tai kodin lähimetsässä koetut hetket nousevat kertomusten keskiöön; ne ovat arjen kannattajia, auttavat jaksamaan jokapäiväisessä elämässä. Paradoksaalisesti metsä kuuluu siltä hyvinvointia hakevien naisten arkeen ja samaan aikaan se erot-

taa heidät muusta arjen kokemusmaailmasta. Parhaimmillaan metsä luo tavalliseen arkeen elämyksellisiä tähtihetkiä.

Tarkastellessani metsää omistamattomien ja metsänomistajien kertomuksia rinnakkain, esiin nousi selviä eroja siinä, miten kertojat suhtautuivat metsässä tehtäviin toimenpiteisiin ja niiden vaikutukseen omalle hyvinvoinnilleen. Vaikka metsänomistajanaisissakin on sellaisia, jotka suhtautuvat joihinkin metsänhoidollisiin toimiin kriittisesti, ovat metsän menetyksen äärellä tunnetut ”pahoinvointikertomukset” kuitenkin omistajajoukossa huomattavan harvinaisia verrattuna metsiä omistamattomien naisten kirjoituksiin. Kirjoituskilpailuun osallistuneille naisille omaan metsään liittyä paljon tunnesiteitä, sillä useimmiten metsä on saatu perintönä ja naiset tuntevat metsään liittyvän menneisyyden ja myös suvun velvoitteet. Heille metsän merkitys nivoutuu taloudellisiin ja henkisiin ulottuvuuksiin, joita ei välttämättä ja useinkaan nähdä toisilleen vastakkaisina. Metsää omistamattomat puolestaan ovat jokamiehenoikeuksien myötä luoneet suhteensa metsiin ilman juridisen omistamisen tuomaa vastuuta ja valtakunnallisten metsänhoidon suosituksen tuomia velvollisuuksia. Vaikka metsää ei varsinaisesti omisteta, siihen voidaan kuitenkin kiintyä niin, että se tunnetaan omaksi. Kuten kertomuksissa toistuu, metsä on monelle metsää omistamattomallekin *henkinen koti*. Omistus ja erilaiset omistuskäsitteet ovatkin merkittäviä tekijöitä, kun mietitään ja suunnitellaan erilaisia luonnonkäyttömuotoja ja niiden toteuttamistapoja.

Naisten metsäkokemusten kerronta ilmentää kertojiensa syviä ja moninaisia tunteita ja muistoja luontoa kohtaan. Kerronnassa korostuvat fyysiset tuntemukset, jotka kulkevat käsi kädessä henkisten tuntemusten rinnalla. Metsänomistus luo kulttuuriseen metsäsuhteeseen erityisen tekemiseen ja olemiseen kiinnittyvän ulottuvuuden, joka näyttäytyy kertomuksissa luonnollisena yhdistelmänä. Metsästä kerrotaan kuin rakkaasta ja fyysisestikin läheisestä ihmisestä. Hyvinvointia tuovaan metsäkokemukseen sisältyy fysiologista terveyttä edistäviä ominaisuuksia (esimerkiksi kunnan kohotus), emotionaalista elämyksellisyyttä sekä luontoon kiinnittyviä tunnesiteitä. Useimmiten nämä hyvinvoinnin ulottuvuudet limittyvät toisiinsa: yhtä lailla marjastaja kuin raivaussahan kanssa metsään suuntaava nainen voi tuntea ruumiinsa ja sielunsa nauttivan metsästä.

Tässä tarkastelemiemi metsäkertomusten kirjoittajat eivät edusta kaikkia suomalaisia naisia, vaan he ovat erityinen joukko, joka tuntee metsät

omikseen ja jolla on niistä pääasiassa positiivisia kokemuksia kerrottavanaan. Tälle joukolle metsä on ennen kaikkea elämysten ja hyvän olon lähde, niin kuin suurimmalle osalle kirjoituskilpailuun osallistuneista. Kuitenkaan hyvinvoinnin takeena ei voi olla mikä ja millainen metsä tahansa. Metsän tulee vastata niitä odotuksia, joita sille asetetaan. Naisten kertomuksissa hyvinvointia tuovan metsän tärkeitä ominaisuuksia ovat läheinen sijainti, tuttuus, turvallisuus, rauhallisuus ja suojaava puusto.

Aineisto

Lusto – Suomen metsämuseo, Metsälehden ko-koelma, Löysin itseni metsästä -novellikilpailu. A05008

- 1 Löysin itseni metsästä. Nimimerkki *Unelmankantaja*.
 9 Pieni matka. Nimimerkki *Käpylapsi*.
 21 Muutokset elämäni metsässä. Nimimerkki *TS-47*.
 35 Löysin itseni metsästä. Nimimerkki *Karpalo*.
 50 Löysin itseni metsästä. Nimimerkki *Betula*.
 91 Löysin itseni metsästä. Nimimerkki *Metsäkukkia*.
 96 Löysin itseni metsästä. -.
 127 Metsä ja nainen. Nimimerkki *Mielikki*.
 129 Löysin itseni metsästä. Nimimerkki *Puusilmä*.
 140 Löysin itseni metsästä. Nimimerkki *Kuusikossa koottua*.
 154 Löysin itseni metsästä. Nimimerkki *Metsässä on meininkiä*.
 177 Löysin itseni metsästä. Nimimerkki *Iso K*.
 295 -. Nimimerkki *Sonja Susi*.
 299 Näin metsä kirkkoni olla saa. -.
 311 Löysin itseni metsästä. Nimimerkki *Metsätalousinsinööri* *vm. 2003*.
 313 Löysin itseni metsästä. Nimimerkki *Metsämuistoja*.
 359 Löysin itseni metsästä. Nimimerkki *Anjuska*.
 366 Löysin itseni metsästä. Nimimerkki *Metsänkeiju*.
 422 Löysin itseni metsästä. Nimimerkki *Luonnonlapsi*.
 510 Löysin itseni metsästä. Nimimerkki *Sedum Acre*.
 580 Hetki. Nimimerkki *Havunneulasia hiuksissa*.
 599 Löysin itseni metsästä. Nimimerkki *Eevis*.
 673 Löysin itseni metsästä. Nimimerkki *Nikki*.
 798 Löysin itseni metsästä. Nimimerkki *Ummikosta metsäfriikiksi*.
 803 Metsään menin. Nimimerkki *Metsän tyttö*.

Kirjallisuus

- Allardt, Erik (1980). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. WSOY, Porvoo, Helsinki, Juva.
 Arntzen, Sven (2005). Maan viljeleminen ja sen esteettinen arvostaminen: yhteen sovittamattomat näkökulmat? Teoksessa Sepänmaa, Yrjö & Heikkilä-Palo, Liisa (toim.) *Pellossa perihopeat*. Maahenki Oy, Helsinki, 62–69.
 Carlson, Allen (2005). Viljelysmaisemien esteettinen arvo ja tuottavuus. Teoksessa Sepänmaa, Yrjö & Heikkilä-Palo, Liisa (toim.) *Pellossa perihopeat*. Maahenki Oy, Helsinki, 52–61.
 Haila, Yrjö & Lähde, Ville (2003). Luonnon poliittisuus: mikä on uutta? Teoksessa Haila, Yrjö & Lähde, Ville (toim.)

- Luonnon politiikka*. Vastapaino, Tampere, 7–36.
 Hallikainen, Ville (1998). The Finnish wilderness experience. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 711, Rovaniemi.
 Jokinen, Ari (2004). Luonnonvarojen käytön ja dynamiikan hallinta yksityisillä. *Acta Electronica Universitatis Tampereensis* 393, Tampere.
 Kangas, Jyrki & Naskali, Arto (2001). Metsien käyttö ja merkitys nykyään Suomessa. Teoksessa Kangas, Jyrki & Kokko, Ari (toim.) *Metsän eri käyttömuotojen arvottaminen ja yhteensovittaminen*. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 800, Kannus, 18–30.
 Kaplan, Rachel, Kaplan, Stephen & Ryan, Robert L. (1998). *With people in mind. Design and management of everyday nature*. Island Press, Washington D.C.
 Korkiakangas, Pirjo (2006). Etnologisia näkökulmia muistiin ja muisteluun. Teoksessa Fingerroos, Outi, Haanpää, Riina & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. *Tietolipas* 214. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 120–144.
 Korpela, Kalevi (2007). Luontoympäristöt ja hyvinvointi. *Psykologia* 42:5, 364–376.
 Kumpulainen, Mikko (1999). Maan ja talouden välissä. Viisi kertomusta suomalaisen maatilan luontosuhteen muutoksesta. Joensuun yliopisto, Maantieteen laitos, *Julkaisuja* 5, Joensuu.
 Kumpulainen, Mikko (2004). Maanviljelyn luontosuhde ja jatkuvuus. Agraarin fundamentalismin merkitys nyky-yhteiskunnassa. Teoksessa Nirikko, Juha & Vesala, Kari Mikko (toim.) *Kirjoituksia maan sydämelä*. *Tutkimusnäkökulmia maanviljelijöiden kilpakeruuaineistoon*. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia* 931, Helsinki, 109–131.
 Laurén, Kirsi (2006). Suo – sisulla ja sydämellä. Suomalaisen suokokemukset ja -kertomukset kulttuurisen luontosuhteen ilmentäjinä. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia* 1093, Helsinki.
 Laurén, Kirsi (2007). Pakko ja vapaus. Metsäluonto työn ja vapaa-ajan kokemuksissa. *Historiallinen aikakauskirja* 105:2, 205–217.
 Massey, Doreen (1994). *Space, place and gender*. Polity Press, London.
 Melkas, Kukku (2008). Apokalypsista uuteen luonnonjärjestykseen. Aino Kallaksen ”Pyhän joen kosto” ekologisena kannanottona. Teoksessa Lahtinen, Toni & Lehtimäki, Markku (toim.) *Äänekäs kevät. Ekokriittinen kirjallisuudentutkimus*. *Tietolipas* 222. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 136–155.
Metsätalustollinen vuosikirja (2008). Metsäntutkimuslaitos, Vammala.
Metsävastaa.net. Talusmetsien metsänhoito. 11.11.2009, <http://www.metsavastaa.net/metsanhoito>
 Paaskoski, Leena (2008). Herrana metsässä. Kansatieteellinen tutkimus metsänhoitajuudesta. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia* 1170, Helsinki.
 Peltonen, Ulla-Maija (2003). Muistin paikat. Vuoden 1918 sisällissodan muistamisesta ja unohtamisesta. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia* 894, Helsinki.
 Pentikäinen, Juha (1994). Metsä suomalaisessa maailmankuvassa. Teoksessa Laaksonen, Pekka & Mettomäki, Sirkka-Liisa (toim.) *Metsä ja metsänviljely*. *Kalevalaseuran vuosikirja* 73. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 7–23.
 Portelli, Alessandro (2006). Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen? Teoksessa Fingerroos, Outi, Haanpää, Riina

- & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä. *Tietolipas* 214. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 49–64.
- Pouta, Eija & Sievänen, Tuija (2001). Virkistyskysyntä Suomessa. Teoksessa Kangas, Jyrki & Kokko, Ari (toim.) Metsän eri käyttömuotojen arvottaminen ja yhteensovittaminen. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 800, Kannus, 52–61.
- Ripatti, Pekka (1998, toim.). Naiset metsäsektorilla. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 697, Helsinki.
- Rolston III, Holmes (2003). Esteettinen kokemus metsissä. Teoksessa Sepänmaa, Yrjö, Heikkilä-Palo, Liisa & Kaukio, Virpi (toim.) *Metsään mieleni*. Maahenki Oy, Helsinki, 31–47.
- Saarikangas, Kirsi (2006). Eleytetyt tilat ja sukupuoli. Asukkaiden ja ympäristön kulttuurisia kohtaamisia. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia* 1099, Helsinki.
- Sepänmaa, Yrjö (1999). Ecological aesthetics and humanism. Teoksessa von Bonsdorff, Pauline & Haapala, Arto (toim.) *Aesthetics in the human environment. International Institute of Applied Aesthetics series* vol. 6, 186–194.
- Shields, Rob (1991). *Places on the margin. Alternative geographies of modernity*. Routledge, London.
- Siiskonen, Harri (2008). Talonpojat metsiensä haaskaajia vai hoitajia? Yksityismetsälainsäädännön soveltaminen Suomessa ja Ruotsissa 1900-luvun alkupuolella. *Lähde – Historiatieteellinen aikakauskirja* 2008 5, 33–49.
- Sievänen, Tuija (2001). Luonnon virkistyskäytön laajuus ja arviointi. Teoksessa Kangas, Jyrki & Kokko, Ari (toim.) Metsän eri käyttömuotojen arvottaminen ja yhteensovittaminen. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 800, Kannus, 40–43.
- Silvasti, Tiina (2004). Talonpoikainen elämäntapa ja kolme kulttuurista mallia. Teoksessa Nirkko, Juha & Vesala, Kari Mikko (toim.) Kirjoituksia maan sydäältä. Tutkimusnäkökulmia maanviljelijöiden kilpakeruaineistoon. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia* 931, Helsinki, 31–51.
- Stahl, Sandra Dolpy (1989). *Literary folkloristics and personal narrative*. Indiana University Press, Bloomington.
- Suonpää, Juha (2008). ”Made in Suomi” – suomalaisuuden rakentuminen kansainvälistyneessä valokuvataiteessamme. Teoksessa Haapala, Arto & Kaukio, Virpi (toim.) *Ympäristö täynnä tarinoita. Kirjoituksia ympäristön kuvien ja kertomusten kysymyksistä*. UNIPress, Kuopio, 51–64.
- Timonen, Päivi (2009). Arkiset haaveet – luontoharrastukset nautinnon lähteenä. Teoksessa Liikkanen, Mirja (toim.) *Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat*. Gaudeamus, Helsinki, 202–224.
- Tuohino, Anja & Pitkänen, Kati (2002). Elämyksen representaatiot matkaesitteissä – esimerkkinä talvinen Itä-Suomi. Teoksessa Saarinen Jarkko & Järviluoma Jari (toim.) Luonto matkailukohteena: virkistystä ja elämyksiä luonnosta. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 866, Rovaniemi, 27–44.
- Tuomaala, Saara (2005). Kuuliaisiksi ja ahkeraksi. Lastenkasvatus agraarikulttuurissa. Teoksessa Laaksonen, Pekka & Knuutila, Seppo & Piela, Ulla (toim.) *Kansanetiikkaa. Käsitteitä hyvästä ja pahasta. Kalevalaseuran vuosikirja* 84. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 42–56.
- Tuulentie, Seija (2003a). Naiset synnyttivät erävaelluksen traditiota. Vallan ja vastarinnan narratiivit Kaarina Karin kertomuksessa 1930-luvun Lapin matkoista. *Naistutkimus – Kvinnoforskning* 16:3, 4–14.
- Tuulentie, Seija (2003b). Tunturin tuolle puolen: autenttisen luontoelämyksen jäljillä. Teoksessa Saarinen Jarkko (toim.) *Elämys. Teollisuutta, taloutta vai jotakin muuta? Lapin yliopiston menetelmätieteellisiä tutkimuksia* 2, Rovaniemi, 73–89.
- Uimonen, Heikki 2006: Meluisat ja mieluisat – ääniympäristön veto ja vastenmielisyys. Teoksessa Järviluoma, Helmi, Koivumäki, Ari, Kytö, Meri & Uimonen, Heikki (toim.) Sata suomalaista äänimaisemaa. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia* 1100, Helsinki, 55–67.
- Vaara, Matti & Saastamoinen, Olli (2006). Metsät ja puut arjen ajankäytössä. Kuvakulmia suomalaisen elämäntapaan. Teoksessa Vehkamäki, Seppo (toim.) *Metsät ja hyvä elämä. Monitieteinen tutkimusraportti*. Metsäkustannus Oy, Helsinki, 345–403.
- Vehkamäki, Seppo (2006). Metsien käytön ja hyvän elämän murrosten vuorovaikutus. – Kestävyyssajattelun näkökulma. Teoksessa Vehkamäki, Seppo (toim.) *Metsät ja hyvä elämä. Monitieteinen tutkimusraportti*. Metsäkustannus Oy, Helsinki, 33–167.
- Vikman, Noora (2006). Suomalaisuuden sydänääniä luonnon helmassa. Teoksessa Järviluoma, Helmi, Koivumäki, Ari, Kytö, Meri & Uimonen, Heikki (toim.) Sata suomalaista äänimaisemaa. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia* 1100, Helsinki, 12–22.
- Wang, Ning (1999). Rethinking authenticity in tourism experience. *Annals of Tourism Research* 26:2, 349–370.
- Wiik, Maarit (2005). Asukasryhmät ja elinympäristö. Selvitys väestöryhmittä ja asukastarpeista. *Suomen ympäristö* 773, Helsinki.
- Williams, Raymond (2003). Luontokäsitykset. Teoksessa Haila, Yrjö & Lähde, Ville (toim.) *Luonnon politiikka*. Vastapaino, Tampere, 37–66.